

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 7 maja 2014 roku Sąd Rejonowy w Kutnie w sprawie o sygn. akt VI C 128/13 z powództwa P. Ż. i A. Ż. przeciwko B. F. o zapłatę zasądził od pozwanej B. F. solidarnie na rzecz powodów P. Ż. i A. Ż. kwotę 3.820,58 zł z ustawowymi odsetkami naliczanymi od kwot i dat wskazanych szczegółowo w punkcie 1 wyroku oraz kwotę 874,16 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, oddalił powództwo w pozostałej części, a nadto przyznał ze Skarbu Państwa na rzecz adw. A. D. kwotę 1.476 zł tytułem kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej B. F. z urzędu i nie obciążył pozwanej kosztami sądowymi przejmując je na rachunek Skarbu Państwa.

Apelację od powyższego wyroku wniosła pozwana B. F., zaskarżając orzeczenie w części, tj. w zakresie punktów 1 i 3. Rozstrzygnięciu skarżąca zarzuciła:

1. naruszenie prawa materialnego, tj. art. 5 k.c. przez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na jego pominięciu w ustalonym stanie faktycznym, podczas gdy działania powodów polegające na pobieraniu czynszu w kwocie nieadekwatnej do panujących w lokalu warunków mieszkaniowych stanowi czynienie ze swojego prawa użytku, który jest sprzeczny ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem tego prawa oraz z zasadami współżycia społecznego, a przez to nie powinno być przez Sąd uważane za wykonywanie prawa oraz nie powinno korzystać z ochrony;

2. naruszenie przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

a) art. 5 k.p.c. w zw. z art. 210 § 2¹ k.p.c. polegające na wezwaniu powoda do sprecyzowania żądania pozwu, po otwarciu na nowo zamkniętej rozprawy, w sytuacji gdy pozwany wskazywał na niezawarcie w pozwie żądania solidarnej zapłaty i przy braku inicjatywy własnej powoda w tym zakresie, co w praktyce umożliwiło powodowi zmianę powództwa na piśmie powodując faktycznie nierówne traktowanie stron procesu i doprowadzając do sytuacji pozwalającej powodowi na konwalidację błędów pozwu skutkujących jego oddaleniem;

b) art. 217 k.p.c. poprzez dorozumiane pominięcie dowodu z zeznań świadka G. K. zgłoszonego w sprzeciwie od nakazu zapłaty na okoliczność ustalenia wysokości czynszu w nawiązaniu do istniejących warunków mieszkaniowych;

c) art. 217 k.p.c. poprzez dorozumiane pominięcie dowodu z zeznań świadka D. K. zgłoszonego w sprzeciwie od nakazu zapłaty na okoliczność ustalenia wysokości czynszu w nawiązaniu do istniejących warunków mieszkaniowych;

d) art. 233 § 1 k.p.c. poprzez sprzeczność istotnych ustaleń sądu z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego i dokonanie oceny dowodów w sposób nasuwający zastrzeżenia z punktu widzenia zasad logicznego rozumowania i zasad doświadczenia życiowego poprzez uznanie, że pozwana nie wykazała naruszenia przez powoda prawa podmiotowego przy żądaniu zapłaty, w sytuacji gdy zachowanie powoda w stosunku do pozwanej, opisywane w zeznaniach pozwanej i wynikające z załączonych dokumentów uzasadnia stwierdzenie, iż warunki mieszkaniowe pozwanej nie pozwalały na obciążanie jej jakimikolwiek opłatami za zajmowane przez nią mieszkanie.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżąca wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie kosztów zastępstwa przed Sądem pierwszej instancji oraz kosztów w postępowaniu odwoławczym udzielonego pozwanej z urzędu. W ramach wniosków ewentualnych skarżąca wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy w Łodzi zważył, co następuje.

apelacja nie jest zasadna.

Zaskarżone rozstrzygnięcie zostało wydane w wyniku prawidłowo ustalonego stanu faktycznego, które to ustalenia Sąd Okręgowy podziela i przyjmuje za własne, jak również w następstwie bezbłędnie zastosowanych przepisów prawa materialnego.

W pierwszej kolejności za chybiony należy uznać zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art. 5 k.p.c. w zw. z art. 210 § 2¹ k.p.c. poprzez wezwanie powoda do sprecyzowania żądania pozwu. Skarżąca podnosząc powyższy zarzut wskazała między innymi, iż wezwanie powoda do wypowiedzenia się w przedmiocie sposobu, w jaki ma nastąpić ewentualna zapłata roszczenia przez pozwaną doprowadziło do sytuacji pozwalającej powodowi na konwalidację błędów pozwu, które w przeciwnym wypadku skutkowałyby jego oddaleniem, a w konsekwencji doprowadziło do zachwiania równowagi procesowej stron. Z argumentacją tą nie można się zgodzić. Przede wszystkim podkreślenia wymaga fakt, iż przepis art. 5 k.p.c. dotyczy możliwości udzielenia stronom i uczestnikom postępowania występującym w sprawie bez adwokata, radcy prawnego, rzecznika patentowego lub radcy Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa niezbędnych pouczeń co do konkretnych czynności, którymi są czynności procesowe. Pouczenia te nie mogą się natomiast odnosić do norm zawartych w prawie materialnym (tak np. wyroki SN: z dnia 8 czerwca 2000 r., V CKN 60/00, OSNCP 2000, nr 12, poz. 229; z dnia 26 września 2000 r., I PKN 48/00, OSNP 2002, nr 8, poz. 189; postanowienie SN z dnia 5 lipca 2001 r., II CKN 577/00, Lex nr 52602; wyrok SN z dnia 27 marca 2007 r., II PK 235/06, M.P.Pr. 2008, nr 2, poz. 59). W rozpoznawanej sprawie nie ulega wątpliwości, iż wezwanie przez Sąd Rejonowy na rozprawie w dniu 2 października 2013 roku profesjonalnego pełnomocnika powoda do sprecyzowania treści powództwa poprzez wskazanie, w jaki sposób domaga się zasądzenia kwoty dochodzonej pozwem (solidarnie, czy w inny sposób) nie stanowiło w istocie pouczenia co do czynności procesowych, a jedynie miało na celu zmobilizowanie strony powodowej do tego, aby precyzyjnie określiła powództwo, tak aby możliwe było orzeczenie przez Sąd o żądaniu pozwu w granicach tego żądania i bez naruszania przepisu art. 321 k.p.c. Z powyższego wynika zatem, iż Sąd Rejonowy, wzywając pełnomocnika powodów do sprecyzowania żądania pozwu nie działał w ramach uprawnienia wynikającego z art. 5 k.p.c., lecz zmierzał do usunięcia braków pozwu niedostrzeżonych na wcześniejszym etapie postępowania i uniemożliwiających zajęcie prawidłowego stanowiska w przedmiocie żądania pozwu. Należy podkreślić, iż możliwości żądania od powoda przez Sąd dokładnego określenia żądania pozwu nie wyklucza również orzecznictwo sądów. Wręcz przeciwnie w orzecznictwie tym wyraźnie wskazuje się, iż w sytuacji, gdy treść żądania jest sformułowana niewyraźnie, nieprecyzyjnie, czy też nieczytelnie, to sąd może, a nawet ma obowiązek dążyć do określenia woli powoda w ramach podstawy faktycznej powództwa także wówczas, gdy strona korzysta z zawodowego zastępstwa. Podstawa prawna powództwa wskazywana przez fachowego pełnomocnika nie wiąże sądu. Brak związania sądu podstawą materialnoprawną nie oznacza, że nie jest dopuszczalne wezwanie pełnomocnika do sprecyzowania roszczenia, jeśli istnieje możliwość błędu w kwalifikacji dokonywanej przez Sąd (tak np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 23 kwietnia 2013 roku, III APa 7/13, LEX nr 1321958). W innym natomiast orzeczeniu Sąd Apelacyjny w Szczecinie stwierdził, że skoro w świetle art. 321 § 1 k.p.c. sąd nie jest uprawniony do rozstrzygnięcia o roszczeniu, które nie zostało zgłoszone, przed przystąpieniem do merytorycznej oceny niezbędne jest podjęcie czynności procesowych prowadzących do jednoznacznego określenia żądania i wyeliminowania występujących w tym zakresie nieścisłości i braków. Zgodnie z art. 187 § 1 pkt 1 k.p.c. pozew winien zawierać dokładnie określone żądanie. Uznać należy, iż żądanie jest sprecyzowane wówczas, jeśli został ściśle określony jego przedmiot i zakres (tak np. wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 17 kwietnia 2013 roku, I ACa 38/13, LEX nr 1372461). Z powyższego wyprowadzić zatem należy wniosek, iż w sytuacji, gdy roszczenie powoda zostało sformułowane w sposób nieprecyzyjny, uniemożliwiający w istocie orzeczenie o nim w sposób pozwalający na uniknięcie uchybienia przepisowi art. 321 k.p.c., Sąd orzekający w sprawie nie tylko może, lecz wręcz powinien dążyć do sprecyzowania przez powoda roszczenia w sposób umożliwiający nadanie sprawie biegu, a także prawidłowe rozstrzygnięcie o treści pozwu, co też Sąd Rejonowy w niniejszej sprawie ostatecznie uczynił.

Mając na uwadze powyższe zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy przepisu art. 5 k.p.c. w zw. z art. 210 § 2¹ k.p.c. należało uznać za chybiony.

Nieuzasadniony jest również zarzut naruszenia przepisu art. 217 k.p.c. poprzez pominięcie dowodu z zeznań świadków G. K. D. K. na okoliczność ustalenia wysokości czynszu w nawiązaniu do istniejących warunków mieszkaniowych.

Przede wszystkim podkreślenia wymaga fakt, iż Sąd Rejonowy, przynajmniej w odniesieniu do dowodu z zeznań świadka G. K., nie dokonał jego milczącego pominięcia, lecz niecelowości przeprowadzania powyższych dowodów dał czytelny wyraz w postanowieniu z dnia 25 września 2013 roku, którym wnioski te oddalił, wskazując w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, iż okoliczności, na jakie przedmiotowe dowody miały zostać przeprowadzone, pozostają bez znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie. Wnioskowane przez stronę pozwaną dowody, jak słusznie podkreślił Sąd Rejonowy, służyłyby jedynie naświetleniu okoliczności towarzyszących, nieistotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Sąd zaś nie ma obowiązku prowadzenia postępowania dowodowego ponad potrzebę procesową, którą zgodnie z art. 217 § 3 k.p.c. wyznacza dostateczne wyjaśnienie okoliczności spornych. Należy także zauważyć, iż zgodnie z twierdzeniami pozwanej, dowody te miały służyć wykazaniu nieadekwatności wysokości czynszu do warunków mieszkaniowych. W takiej sytuacji przeprowadzenie dowodów z zeznań świadków na okoliczność kwestionowania przez pozwaną podwyżki czynszu ze skutkiem rozwiązania stosunku prawnego godziłoby także w treść przepisów art. 8a ust. 5 ustawy o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego w zw. z art. 74 § 1 i § 2 k.c., bowiem, jak słusznie zauważył Sąd Rejonowy, w sprawie niniejszej nie zachodziły przesłanki pozwalające na przeprowadzenie dowodu ze świadków na okoliczność treści czynności prawnej, która winna być dokonana w formie pisemnej dla celów dowodowych i forma taka nie została zachowana.

Z tych też względów również zarzut naruszenia art. 217 § 3 k.p.c. należało uznać za nieuzasadniony.

Nie ma również racji skarżąca podnosząc zarzut naruszenia przepisów art. 233 § 1 k.p.c. oraz art. 5 k.c. poprzez uznanie, że pozwana nie wykazała naruszenia przez powoda prawa podmiotowego przy żądaniu zapłaty, w sytuacji gdy - zdaniem apelującej - zachowanie powoda w stosunku do pozwanej, opisywane w zeznaniach pozwanej i wynikające z załączonych dokumentów, uzasadnia stwierdzenie, iż warunki mieszkaniowe pozwanej nie pozwalały na obciążanie jej jakimikolwiek opłatami za zajmowane przez nią mieszkanie. Przede wszystkim nie można się zgodzić z apelującą, iż Sąd Rejonowy poczynił w niniejszej sprawie ustalenia sprzeczne z treścią zebranego materiału dowodowego i dokonał oceny dowodów w sposób nasuwający zastrzeżenia z punktu widzenia zasad logicznego rozumowania oraz doświadczenia życiowego. W tym miejscu przypomnieć należy, iż w myśl powołanego wyżej przepisu art. 233 § 1 k.p.c. Sąd ocenia wiarygodność i moc dowodów według własnego przekonania, na podstawie wszechstronnego rozważenia zebranego materiału. Ocena dowodów polega na ich zbadaniu i podjęciu decyzji, czy została wykazana prawdziwość faktów, z których strony wywodzą skutki prawne. Celem Sądu jest tu dokonanie określonych ustaleń faktycznych, pozytywnych bądź negatywnych i ostateczne ustalenie stanu faktycznego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia.

Ocena wiarygodności mocy dowodów przeprowadzonych w danej sprawie wyraża istotę sądenia w części obejmującej ustalenie faktów, ponieważ obejmuje rozstrzygnięcie o przeciwnych twierdzeniach stron na podstawie własnego przekonania sędziego powziętego w wyniku bezpośredniego zetknięcia ze świadkami, stronami, dokumentami i innymi środkami dowodowymi. Powinna odpowiadać regułom logicznego rozumowania wyrażającym formalne schematy powiązań między podstawami wnioskowania i wnioskami oraz uwzględniać zasady doświadczenia życiowego wyznaczające granice dopuszczalnych wniosków i stopień prawdopodobieństwa ich występowania w danej sytuacji.

Jeżeli z określonego materiału dowodowego Sąd wyprowadza wnioski logicznie poprawne i zgodne z doświadczeniem życiowym, to ocena Sądu nie narusza reguł swobodnej oceny dowodów (art. 233 § 1 k.p.c.) i musi się ostać choćby w równym stopniu, na podstawie tego materiału dowodowego, dawały się wysnuć wnioski odmienne. Tylko w przypadku, gdy brak jest logiki w wiązaniu wniosków z zebranymi dowodami, lub gdy wnioskowanie Sądu wykracza poza schematy logiki formalnej albo, wbrew zasadom doświadczenia życiowego, nie uwzględnia jednoznacznych praktycznych związków przyczynowo-skutkowych to przeprowadzona przez Sąd ocena dowodów może być skutecznie podważona.

W kontekście powyższych uwag należy stwierdzić, iż wbrew twierdzeniom apelującej w rozpoznawanej sprawie Sąd Rejonowy dokonał prawidłowych ustaleń faktycznych w oparciu o cały zgromadzony materiał dowodowy i nie naruszył dyspozycji art. 233 § 1 k.p.c. Przeprowadzona przez tenże Sąd ocena materiału dowodowego jest w całości logiczna i zgodna z zasadami doświadczenia życiowego, zaś wszelkie podniesione w tym zakresie w treści apelacji zarzuty

stanowią w istocie jedynie niczym nieuzasadnioną polemikę z prawidłowymi i nieobarczonymi jakimkolwiek błędem ustaleniami Sądu pierwszej instancji.

Sąd Rejonowy w szczególności słusznie uznał, iż zgromadzone w niniejszej sprawie dowody nie tylko nie uzasadniały odmowy udzielenia powodom ochrony prawnej z powołaniem się na zasady współżycia społecznego oraz społeczno-gospodarcze przeznaczenie prawa, lecz wręcz niedopuszczalne było - w świetle poczynionych ustaleń faktycznych - oddalenie powództwa z powołaniem się właśnie na treść wskazanego wyżej przepisu art. 5 k.c.

Przed przystąpieniem do dalszych rozważań, celowe jest jeszcze poczynienie uwag natury ogólnej. Podkreślenia wymaga bowiem fakt, iż, jak podnosi się w orzecznictwie, istotą prawa cywilnego jest strzeżenie praw podmiotowych, a zatem wszelkie rozstrzygnięcia prowadzące do redukcji bądź unicestwienia tych praw mają charakter wyjątkowy. Odmowa udzielenia ochrony prawnej na podstawie art. 5 k.c., z uwagi na jego wyjątkowy - w powyższym ujęciu - charakter musi być zatem uzasadniona istnieniem okoliczności rażących i nieakceptowanych w świetle powszechnie uznawanych w społeczeństwie wartości (tak np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 sierpnia 2011 roku, II CSK 640/10, LEX nr 964496). Na aprobatę zasługuje również wyrażany w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd, iż na zasady wynikające z powołanego przepisu ustawy nie może się powoływać osoba, która sama nie przestrzega zasad współżycia społecznego (tak np. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 20 stycznia 2011 roku, I PK 135/10, LEX nr 794776). Sąd orzekający w niniejszej sprawie podziela również stanowisko, w świetle którego przepis art. 5 k.c. nie może stanowić podstawy dla skonstruowania prawa podmiotowego, w oparciu o które dochodzone jest powództwo, może natomiast uzasadniać oddalenie powództwa sprzecznego z zasadami współżycia społecznego albo sprzecznego ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem prawa, na podstawie którego roszczenie jest dochodzone przez powoda (tak np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 kwietnia 2011 roku, III CSK 181/10, LEX nr 864003).

W rozpoznawanej sprawie, jak słusznie uznał Sąd Rejonowy, nie zachodziły okoliczności szczególne uzasadniające skorzystanie przez pozwaną z dobrodziejstwa art. 5 k.c. Brak zasadniczej możliwości oddalenia powództwa w oparciu o treść art. 5 k.c. wynikał nadto również z faktu, iż zgłoszone przez powodów roszczenie dotyczy ich uprawnień wynikających z prawa własności do rzeczy stanowiącej przedmiot najmu. Należy zaś pamiętać, że zasady współżycia społecznego chronią przed nadużyciem prawa, a nie natomiast przed dochodzeniem swoich praw przez dany podmiot w oparciu o sprecyzowane, konkretne normy prawa. Takie wystąpienie z roszczeniem o zapłatę, jak przez powodów w tej sprawie, nie zawiera w sobie, jak trafnie podkreślił Sąd Rejonowy, zachowań mieszczących się w pojęciu „nadużycia swojego prawa”. Skoro zatem pozwanej nie satysfakcjonowały warunki panujące w lokalu powodów mogła umowę najmu wypowiedzieć, bądź też kwestionować w trybie art. 8a ustawy o ochronie praw lokatorów wysokość czynszu czego jednak nie uczyniła.

Należy również zwrócić uwagę na jeszcze jeden bardzo istotny aspekt podnoszony w sytuacji, gdy roszczenie związane jest z przysługującym stronie powodowej prawem własności. Odnośnie bowiem zarzutu naruszenia przepisu art. 5 k.c. podkreślić trzeba, iż w orzecznictwie Sądu Najwyższego prezentowane jest rygorystyczne stanowisko, iż należy - co do zasady - odrzucić możliwość zastosowania art. 5 k.c. jako podstawy oddalenia powództwa windykacyjnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 stycznia 2008 r. IV CSK 417/07, LEX nr 627227), jakkolwiek wyrażany był także pogląd bardziej stonowany, iż: „w świetle konstytucyjnej zasady ochrony własności, która znalazła wyraz w art. 21 ust. 1 Konstytucji nie jest dopuszczalne - tak jak to miało miejsce uprzednio - ekstremalne ujmowanie nadużycia prawa własności i w związku z tym zbyt liberalne stosowanie w tym zakresie klauzuli generalnej zawartej w art. 5 k.c. Zasady współżycia społecznego, chroniąc przed nadużyciem prawa własności, nie mogą tego prawa w ogóle unicestwiać. Dlatego w procesie windykacyjnym mogą one jedynie powodować odroczenie wydania nieruchomości, a nie całkowite pozbawienie uprawnionego jego prawa podmiotowego.” (tak: wyrok SN z dnia 22 marca 2000 r., I CKN 440/98, LEX nr 521753). Mając zatem na względzie poszanowanie prawa własności nie można byłoby oddalić powództwa z powołaniem się jedynie na przepis art. 5 k.c.

Również zatem w świetle przedstawionej wyżej argumentacji pozbawienie powodów możliwości dochodzenia ich praw wynikających z przysługującego im prawa własności spornej nieruchomości i oddalenie powództwa w oparciu o art. 5 k.c. nie było w okolicznościach rozpoznawanej sprawy uzasadnione.

Mając na uwadze powyższe Sąd na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację.

Uwzględniając wynik niniejszego postępowania oraz fakt, iż przegrywająca spór pozwana była reprezentowana przez pełnomocnika ustanowionego z urzędu, Sąd na podstawie art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze w zw. z § 19, § 2 ust. 3 i w zw. z § 13 ust. 1 pkt 1 w zw. z § 6 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.) przyznał i nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Kutnie na rzecz adw. A. D. kwotę 369 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanej z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Na podstawie art. 102 k.p.c. Sąd nie obciążył pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego. Zgodnie z powołanym przepisem ustawy w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Przepis ten ustanawia zasadę słuszności, będącą odstępstwem od zasady odpowiedzialności za wynik procesu. Zasada ta jest rozwiązaniem szczególnym, niepodlegającym wykładni rozszerzającej, wykluczającym stosowanie wszelkich uogólnień, wymagającym do swego zastosowania wystąpienia wyjątkowych okoliczności. Do okoliczności branych pod uwagę przez sąd przy ocenie przesłanek zastosowania dyspozycji omawianego przepisu, według doktryny, zaliczyć można nie tylko te związane z samym przebiegiem postępowania, ale również dotyczące stanu majątkowego i sytuacji życiowej strony. Za trafny należy natomiast uznać pogląd, zgodnie z którym sama sytuacja ekonomiczna strony przegrywającej, nawet tak niekorzystna, że strona bez uszczerbku dla utrzymania własnego i członków rodziny nie byłaby w stanie ponieść kosztów, nie stanowi podstawy zwolnienia – na podstawie art. 102 k.p.c. – od obowiązku zwrotu kosztów przeciwnikowi, chyba że na rzecz tej strony przemawiają dalsze szczególne okoliczności, które same mogłyby być niewystarczające, lecz łącznie z trudną sytuacją ekonomiczną wyczerpują znamiona wypadku szczególnie uzasadnionego.

Mając na uwadze powyższe Sąd uznał, iż nieobciążanie pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego jest w niniejszej sprawie uzasadnione, szczególnie przy uwzględnieniu wyjątkowo trudnej aktualnie sytuacji pozwanej zarówno w sferze osobistej, finansowej jak i zdrowotnej.